

Asia: 9/040/2019

Selvitys taiteen perusopetuksen rahoitusjärjestelmän uudistamistarpeista taiteen perusopetuksen saatavuuden turvaamiseksi sekä rahoitusjärjestelmän selkeyttämiseksi ja ajantasaistamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Ehdotan, että valtion vuoden 2020 talousarvioesitykseen (mom. 29.10.30) taiteen perusopetuksen opetustuntikohtaiseen valtionosuuteen lisätään 137 000 tuntia (yht.1 807 500 tuntia) ja jako musiikin ja muiden taiteenalojen välillä poistetaan.

Kannatamme ehdotusta. Lisätunnit tulee kohdentaa tavalla, joka vahvistaa taiteenalojen välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta taiteen perusopetuksen valtionosuusjärjestelmässä (TPO VOS). Tällä hetkellä taiteenperusopetuksen taiteenaloja on yhdeksän. Vuonna 2019 TPO VOS-rahoitus on musiikissa noin 73 miljoonaa euroa ja muilla kahdeksalla taiteenalalla yhteensä 6 miljoonaa euroa. Lisärahoitusta muille taiteenaloille tulee kasvattaa taidealakohtaiset tarpeet huomioiden.

Kuvataiteen osuus VOS-rahoituksesta on ollut n. 3%, arkkitehtuurin osuus 0,1% ja mediataiteiden 0%, joten visuaalisten taiteiden rahoitusosuutta VOS-järjestelmässä tulee kasvattaa. Arkkitehtuurin taiteen perusopetusta on antanut vain yksi oppilaitos, mutta sen tuntimäärät ovat jatkuvasti ylittyneet. Muidenkin visuaalisten taiteiden VOS-tuntia tulee lisätä, sillä nykyiset visuaalisten taiteiden vahvistetut VOS-tunnit ovat riittämättömät eivätkä kata VOS-koulujemme todellista TPO-opetustuntimäärää.

Visuaalisten taiteiden merkitys korostuu yhteiskunnassamme yhä enemmän, joten myös niiden asemaa VOS-rahoitusjärjestelmässä tulee vahvistaa vastaamaan toiminnan todellista laajuutta ja yhteiskunnallista tarvetta. Visuaalisten taiteiden VOS-koulujen vahvistetut opetustuntimäärät on korotettava todelliselle tasolle ja TPO VOS-yksikköhintaa on tarkistettava siten, että se kattaa nykyistä paremmin visuaalisten taiteiden todellisia kustannusperusteita.

Visuaaliset taiteet tarvitsevat myös lisää järjestämislupia sekä VOS-kouluille että uusille kouluille. TPO:n OPS-perusteet on vahvistettu yhdeksälle taiteenalalle. Arkkitehtuurissa on vain yksi VOS-koulu ja mediataiteissa ei ensimmäistäkään. Uusien järjestämislupien myötä voitaisiin myös perustaa

useampia monitaiteisia kouluja. Tämä tukisi erityisesti harvinaisempien taiteenalojen opetuksen laajentumista.

Rahoitusjärjestelmän tulee kohdella eri taiteenaloja yhdenvertaisesti ja ottaa huomioon niiden erilaiset tarpeet nykyistä tasa-arvoisemmin. Jako musiikin ja muiden taiteenalojen väliltä tulee poistaa epätasa-arvoisena.

2. Muutetaan pitkäaikainen, ns. 7 prosentin linjaus 0-1 prosentin linjaukseksi alkaen vuoden 2020 valtionosuuspäätöksiä koskien.

Kannatamme ehdotusta. Käyttämättömät VOS-tunnit on saatava niiden oppilaitosten käyttöön, joilla on vajausta VOS-tunneissa. Rahoitusjärjestelmää tulee uudistaa niin, että se lisää eri taiteenalojen taiteen perusopetuksen saatavuutta ja saavutettavuutta entistä paremmin.

3. Valmistellaan ministeriön linjaus, jonka pohjalta uusien koulutuksen järjestämislupien myöntäminen ja VOS-järjestelmän piiriin pääsy mahdollistuu (muiden koulutuksen järjestämisen edellytysten täytyessä) kohtuullisella prosentuaalisella opetustuntimääräosuudella (ns. minimitaso asettaminen) suhteessa koulutuksen järjestäjän antamaan kokonaistuntimäärään.

-

4. Ehdotan, että taiteen perusopetuksen koulutuksen järjestämisluvan myöntäminen ei ole tulevaisuudessa sidoksissa siihen, että valtionosuus (57%) kattaisi lähes 100 prosenttia toteutuneesta taiteen perusopetuksen opetustuntimäärästä, vaan koulutuksen järjestäjä voisi saada myös osittaista tukea annettuun opetustuntimäärään.

Ehdotus voisi toimia esimerkiksi tilanteessa, jossa opetusta antava laitos on aloittamassa juuri taiteenperusopetuksen antamista. Kyseessä olisi silloin joko pienempi paikkakunta tai harvinaisempi ala, kuten arkkitehtuuri. Voisiko osittaisen tuen ja järjestämisluvan myöntää silloin ajallisesti rajattuna start up-tyyppisesti?

5. Ehdotan, että kaikki taiteen perusopetuksen koulutuksen järjestämisluvat myönnetään uudelleen. Lupa myönnetään hakemuksen perusteella, noudattaen yhtenäisiä kriteerejä sekä uusille hakijoille että vanhoille luvanhaltijoille.

Ehdotus ei ole hyvä emmekä ymmärrä, mitä sillä saavutettaisiin suhteessa käytettyihin resursseihin. Olisiko parempi kehittää jatkuvaa seurantaa?

Yhdymme Kuvataidekoulujen liiton ehdotukseen, että järjestämislupien tarkistamiseen riittäisi nykyisten vahvistettujen tuntien tarkistus. OKM:llä on runsaasti tilastotietoa, josta selviää sekä vahvistettujen tuntien ylitykset että alitukset. Nykyisten tuntien tarve, määrät ja opetuksen kysyntä selviävät jo nyt OKM:n kustannuskyselytiedoista.

6. Selkeytetään koulutuksen järjestämislupaan liittyvää hakuprosessia ja ohjeistusta. Tarkastellaan koulutuksen järjestämisluvan haku- ja muutosprosessiin liittyviä kustannuksia.

Tämä on hyvä ehdotus. VOS-järjestelmän hakuprosessin on oltava läpinäkyvä, ohjeistus riittävä ja hakemuksen hakukriteerit selkeät. Hakemisen ja päätöksen on oltava maksuttomia vastaavasti muiden VOS-rahoitusjärjestelmien kanssa.

Olisi erittäin tärkeää, että uusia järjestämislupia voidaan hakea vuosittain. Visuaalisten taiteiden alalla tarvitaan sekä uusia järjestämislupia että muutoksia nykyisten koulujen järjestämislupiin ja vahvistettuihin tunteihin. Esimerkiksi arkkitehtuurin taiteenperusopetusta antava oppilaitos on ylittänyt vahvistetut VOS-tuntinsa 95 prosentilla (2017) ja 119 prosentilla (2018). Tähän ylitykseen pitää voida hakea muutosta. Arkkitehtuurin alan taiteenperusopetusta tukisi myös monialaisten koulujen syntyminen joustavasti.

Myös yleisen oppimäärän TPO-kouluilla, jotka eivät kuulu VOS:n piiriin mutta täyttävät laatukriteerit, tulee olla yhtäläinen mahdollisuus päästä VOS:n piiriin.

7. Ehdotan, liittyen ehdotukseen 5 ja 6, että vanhojen luvanhaltijoiden lupahakemusten käsittely on maksutonta ja että hintaa uusien koulutuksen järjestämislupien sekä järjestämislupiin tehtävien muutosten osalta lasketaan nykyiseen verrattuna.

Kannatamme ehdotusta.

8. Ehdotan käynnistettäväksi laajapohjaisen valmistelun monivuotiseen rahoitusmalliin siirtymiseksi sekä moninaisemman kriteeristön luomiseksi taiteen perusopetuksen valtionrahoituksen jakamiseksi. Tässä valmistelussa ja siirtymässä tulee olla työryhmällä ja yhteistyöllä keskeinen rooli.

Ehdotus vaatii vielä aikamoista valmistelua ja erityisesti ehdotuksen #19 toteutusta. Tarvitaan paljon erilaista tutkimusta.

9. Ehdotan taiteen perusopetuksen kustannustietokeruun kysymysten kehittämistä niin, että jatkossa eritellään järjestämisluvan mukainen taiteen perusopetus, muu taiteen perusopetus ja muu maksullinen toiminta toisistaan selkeästi.

Ehdotus on oikeansuuntainen. Korostamme vielä, että tarkastelussa tulee ottaa huomioon kustannusperusteiden tarkastelu taidealakohtaisesti, jotta yksikköhinta kattaa tasa-arvoisesti eri taiteenalojen todellisia opetuksen järjestämiskustannuksia.

10. Ehdotan, että kustannustietojen raportoinnin ymmärrettävyyttä, muiden selvitysten tekemistä, ja muiden valtion (erityis)avustusten hakuprosessia kehitetään ja tuetaan tarjoamalla työpajoja sekä julkaisemalla monimuotoista ohjaavaa materiaalia.

-

11. Ehdotan, että mahdollinen työryhmä selvittää, miten olemassa olevia tietopalveluja ja tiedonkeruumuotoja, kuten Vipunen (<http://vipunen.fi>) ja Koski (<http://opintopolku.fi>) sekä Virvatuli-itsearviointimallia (www.artedu.fi) voidaan hyödyntää ja millaisia resursseja niiden toteuttamiseen tarvitaan.

-

12. Ehdotan taiteen perusopetuksessa keskeisesti vaikuttavien liittojen tuen yhdenmukaistamista sekä TPO-liiton yleisavustuksen vakiinnuttamisen sille tasolle, että se mahdollistaa kahden kokopäiväisen henkilön palkkaamisen.

-

13. Ehdotan, että taiteen perusopetuksen opetustunnin keskimääräisen yksikköhinnan alin mahdollinen taso, 74,92 euroa, nostetaan samalle alimman mahdollisen korvausmäärän tasolle kuin kansalaisopiston opetustunnin yksikköhinta, 82,91 euroa

Kannatamme ehdotusta. Saman tehtävän toteuttamiseen tarkoitetun valtionrahoituksen tulee olla yhdenvertaista riippumatta koulutuksen järjestäjästä.

14. Ehdotan, että sekä OKM:n myöntämien, että OPH:n hallinnoimien taiteen perusopetukseen kohdistettavien valtionavustusten kokonaissummaa kasvatetaan nykyisestä 1,45 miljoonasta 2 miljoonaan euroon ja näiden kohdentumista sekä erityisalueittain, että painottumista yleisen ja laajan oppimäärän välille tarkastellaan säännöllisin väliajoin.

Kannatamme ehdotusta. TPO:n harkinnanvaraisten erityis- ja valtionavustusten määrärahojen korottaminen on erittäin tärkeää, jotta koulujen toimintaa ja opetusta voidaan kehittää. Kuvataidekoulujen liiton mukaan kehittämishankkeilla on ollut lähes poikkeuksetta myös valtakunnallista vaikuttavuutta visuaalisten taiteiden koulujen kehittämistyössä.

Yhdymme Kuvataidekoulujen liiton näkemukseen, että taiteen perusopetuksen valtion erityisavustusta tulee olla mahdollista hakea, paitsi pedagogiseen kehittämiseen, myös erikseen oppimisympäristöjen kehittämiseen (tilat, välineet, materiaalit). Taiteen perusopetuksen kehittämiseen tarvitaan lisärahoitusta.

15. Ehdotan, että valtionvarainministeriön kunnille myöntämä asukaskohtainen VOS siirretään OKM:n hallinnoitavaksi ja päätettäväksi ja taiteen perusopetukseen tarkoitettu rahoitus kohdennetaan TPO:hon (<https://vm.fi/kunnan-peruspalvelujen-valtionosuus>). Tämän rahoituksen saaminen edellyttäisi kunnilta suunnitelman esittämistä siihen, kuinka taiteen perusopetuksen kokonaisuus tullaan järjestämään. Kunnat hyväksyisivät edelleen paikalliset opetussuunnitelmien perusteet ja vastaisivat oman koulutuksen järjestämislupansa alla toteutuvan taiteen perusopetuksen lainmukaisuudesta.

Kannatamme ehdotusta. Yhdymme Kuvataidekoulujen liiton ehdotukseen, että mikäli kunnilta vaaditaan suunnitelma taiteen perusopetuksen järjestämisestä asukaskohtaisen VOS:n saamiseksi, olisi suunnitelmapohja muodoltaan yhdenvertainen, esimerkiksi ohjeistettu kysely.

16. Ehdotan kunnille myönnettävän asukaskohtaisen valtionosuuden taiteen perusopetuksen euromääräisen laskennallisen perusteen tuplaamista (esim. vuoden 2019 osalta 1,4 euroa/asukas korottamista 2,8 euroon/asukas).

Kannatamme ehdotusta, mikäli TPO:hon tarkoitettu rahoitus on kohdistettava kunnissa TPO:hon.

17. Liittyen ehdotukseen 15 ehdotan, että järjestämisluvat myönnetään jatkossa erikseen myös kunnille. Samoin kuin ehdotan, että yksittäiset koulutuksen järjestämisluvat (muut kuin kunnat) siirtyvät malliin, jossa järjestämislupia ja uusia lupia koulutuksen järjestämiseen hyväksytään tietyin väliajoin, ehdotan että

myös kuntien tulisi hyväksyttävä yleiset, koko taiteen perusopetuksen mahdollisesti kattavat suunnitelmansa opetuksen järjestämiseen ja rahoittamiseen ministeriöllä. Tämä lisäksi myös tiedonkeruun kattavuutta välillisesti.

-

18. Riippumatta siitä, lisääntykö taiteen perusopetuksen opetustuntikohtainen valtionosuusrahoitus, ehdotan ryhmäopetuksen lisääntyvää painottamista taiteen perusopetuksessa. Tämä on uudistus, jonka on tapahduttava kentän sisältä käsin painottaen uusinta tutkimustietoa sekä oppilaslähtöisyyttä.

Haluamme korostaa, että jokainen taiteenala määrittelee oman taiteenaloittaisen ja pedagogisen asiantuntemuksensa mukaan, miten se katsoo parhaakseen järjestää laadukkaan opetuksen. Visuaalisten taiteiden taiteen perusopetus perustuu ryhmäopetukseen. Ryhmäopetuksen asema nykyisessä annettuihin opetustunteihin perustuvassa valtionosuusjärjestelmässä on heikompi kuin yksilöopetuksen. Toisaalta muut kulut ovat suuremmat. VOS-yksikköhinta kattaakin arkkitehtuurin ja muiden visuaalisten taiteiden kouluissa prosentuaalisesti vähemmän koulun todellisista kustannuksista kuin muilla TPO-taiteenaloilla. Ryhmäopetusta antaville kouluille jää laskutavasta johtuen vähemmän rahaa koulun todellisten kustannusten kattamiseen. Myös koulujen toiminnan kehittäminen vaarantuu. Ryhmäopetusta antavien TPO-koulujen VOS-tukeen tarvitaan tämän takia pikaisesti korotus.

Yhdymme Kuvataidekoulujen liiton esitykseen lisätuntien tai lisärahoituksen järjestämisestä visuaalisten taiteiden ryhmäopetukseen. Näin ryhmäkoot voidaan pitää kohtuullisina ja tämä mahdollistaa oppilaslähtöisen, laadukkaan opetuksen opetussuunnitelmien mukaisesti. Nämä seikat auttavat myös pitämään oppilasmaksut kohtuullisina. Lisärahoitus turvaa myös ryhmäopetuskoulujen toimintakulttuurin kehittämiseen. Ryhmäopetuksen arvostusta tulee nostaa ja visuaalisten taiteiden TPO:n saatavuutta ja saavutettavuutta kasvattaa.

19. Ehdotan, että kunnat ja valtio rahoittaisivat jatkossa pitkäjänteistä taiteen perusopetuksen tutkimusta. Selvitykseni perusteella totean, että tälle on akuutti tarve.

Kannatamme ehdotusta lämpimästi. Tutkimusta taiteen perusopetuksesta on aivan liian vähän. Tiedonkeruuseen ja sen analysointiin sekä itse tutkimukseen mm opetuksen vaikuttavuudesta tulee osoittaa riittävä, erillinen rahoitus.

Selvityksestä esitettäviä huomioita, jotka eivät liity sellaisenaan mihinkään selvityshenkilön ehdotukseen

-

Korpelainen Heini
Suomen Arkkitehtiiliitto